

บทบาทหน้าที่ของดนตรีต่อชุมชน: กรณีศึกษาวงดนตรีหลานตาเฮง

Roles of Music for Community :

A Case Study of Lan Ta Heng Band

ชัยณรงค์ ทาริวงษ์¹ ชาวมณีนัส ประภักดี^{2*}

Chainarong Tariwong^{*1} Chaomanat Prapakdee²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและนำเสนอประวัติพัฒนาการ และบทบาทหน้าที่ของวงดนตรีหลานตาเฮงที่มีต่อชุมชนและสังคม โดยเก็บรวบรวม ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการมีส่วนร่วมในฐานะเป็นคนในวงดนตรี ผลการวิจัย พบว่า วงดนตรีหลานตาเฮงเริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2532 จากกลุ่มคนที่มีใจรัก ในการบรรเลงดนตรีและการแสดง โดยยุคเริ่มต้นใช้ชื่อว่าคณะลูกพ่อพระกาฬ และ ในปี พ.ศ.2536 ได้เปลี่ยนชื่อเป็นวงดนตรีหลานตาเฮง พัฒนาการด้านรูปแบบ ทางดนตรีและการแสดงของวงดนตรีหลานตาเฮง มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับ ความต้องการของผู้ว่าจ้างและบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลง จากยุคกระแสรุ่งเรือง คณะลูกพ่อพระกาฬ ไปสู่ยุคคลองยาวศิษย์หลานตาเฮง กระทั่งยุคพัฒนาในยุคนี้ปัจจุบัน วงดนตรีหลานตาเฮง มีบทบาทหน้าที่ต่อชุมชนและสังคม 6 ด้าน ได้แก่ ด้านความเชื่อและพิธีกรรม ด้านการสื่อสารสังคม/ให้ข้อมูลข่าวสาร ด้านการสร้าง ความบันเทิง ด้านการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกภูมิปัญญา ด้านการสืบทอดความรู้ และ ด้านการเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นภาพสะท้อนของวัฒนธรรมดนตรี ที่มีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการขับเคลื่อนผู้คน ชุมชนและสังคมอย่างเป็นพลวัต

* corresponding author, email: newlccs@hotmail.com

¹ นักศึกษาวิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

¹ Student's College of Music, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาดนตรีไทย วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

² Asst. Prof., Thai Music Department, College of Music, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

คำสำคัญ: บทบาทหน้าที่ / ดนตรีกับชุมชน / วงดนตรีหลานตาเฮง

Abstract

This research is to study and present the history of development and the role of Lan Ta Heng Band on community and society. By gathers information from interviews and participation as a member of the band. The research results were found that Lan Ta Heng Band was established in the year 1989 by the group of person that have a passion for musical and performing. starting with the first name as "Look Phor Phra Karn Group" and in year 1993 changed the name to "Lan Ta Heng Band". The music styles and performances of Lan Ta Heng band have been adjusted to meet the needs of music employers and the context of social change. Since the era of Khra Tua Tang Sua, Look Phor Phra Karn Group to the era of long drum Disciple of Lan Ta Heng Until the present era of applied harp. Lan Ta Heng Band has roles in the community and society in 6 aspects as follow Beliefs and rituals, Society Comunication/ Provide information and news, Entertainment Creation, The wisdom heritage Conservation, Knowledge inheritance and being a cultural learning center. Which is considered to reflect the musical culture that has an important roles and duties for dynamically powered of people, communities and society.

Keywords: Role and Function / Music for Community / Lan Ta Heng Band

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและความทันสมัย ได้ส่งผลให้บริบททางสังคมและวิถีชีวิตของผู้คนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการเกิดขึ้นของนวัตกรรมและองค์ความรู้ที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของผู้คน กระทั่งส่งผลกระทบต่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างที่ไม่สามารถปฏิเสธได้ วงดนตรีหลานตาเฮงถือเป็นวงดนตรีที่เกิดขึ้นจากอุดมการณ์ของกลุ่มคนกลุ่มเล็กๆ ที่มีใจรักในเสียงดนตรีและการแสดง ซึ่งตลอดระยะเวลาอันยาวนานของการก่อตั้งวงดนตรีนั้น วงดนตรีหลานตาเฮงถือเป็นภาพสะท้อนที่สำคัญในการสะท้อนให้เห็นภาพของความเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคมกับรูปแบบทางวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในที่นี่คือรูปแบบทางวัฒนธรรมดนตรีและการแสดง ที่สมาชิกของวงดนตรีต่างได้นำเอารากฐานทางวัฒนธรรมดนตรีในแบบฉบับดั้งเดิมที่ได้รับการสืบทอด ผสมเข้ากับความคิดใหม่ทั้งในด้านแนวคิด รูปแบบ และ วัตถุประสงค์อันเป็นผลผลิตจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและองค์ความรู้ กระทั่งเกิดเป็นรูปแบบทางดนตรีที่มีความทันสมัย และสามารถสนองต่อความต้องการหรือรสนิยมชนิดใหม่ของผู้คนในสังคม และส่งผลสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพของสมาชิกวงดนตรีหลานตาเฮง

งานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่มาใช้ในการศึกษาวงดนตรีหลานตาเฮง เพื่อสะท้อนภาพของการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงของรูปแบบทางวัฒนธรรมดนตรีของวงดนตรีหลานตาเฮง รวมถึงการศึกษาบทบาทของวงดนตรีหลานตาเฮงที่มีพลวัตต่อผู้คน ชุมชนและสังคม อันจะสามารถนำไปสู่การเป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิตของวงดนตรีอีกมากมายที่กระจายอยู่ทั่วไปในสังคมใหญ่น้อย ซึ่งต่างมีรูปแบบทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเช่นเดียวกัน รวมถึงการสะท้อนให้เห็นถึงระบบโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ผู้คน และสังคมไทย ที่ต่างมีความเชื่อมโยงและไม่สามารถที่จะตัดขาดออกจากกันได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติและพัฒนาการของวงดนตรีหลานตาเฮง
2. เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของวงดนตรีหลานตาเฮงที่มีต่อชุมชนและสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มีการผนวกระหว่างแนวคิดทางมานุษยวิทยา คือ แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่และวิถีชีวิตของการศึกษาด้านมานุษยวิทยาดนตรี มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา วิเคราะห์ ตีความ และนำเสนอข้อมูลของวงดนตรีหลานตาเฮง ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัย ได้แก่ 1) ด้านเนื้อหา แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ เนื้อหาด้านประวัติและพัฒนาการของวงดนตรีหลานตาเฮง และเนื้อหาด้านบทบาทหน้าที่ของวงดนตรีหลานตาเฮงที่มีต่อผู้คน ชุมชนและสังคม 2) ด้านประชากร ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นสมาชิกของวงดนตรีหลานตาเฮง ที่ได้มีการรวมตัวเป็นวงดนตรีและการแสดงในปัจจุบัน จำนวน 5 คน รวมทั้งข้อมูลจากผู้วิจัยในฐานะเป็นสมาชิกของวงดนตรีหลานตาเฮง หลังการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาจำแนกเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ จากนั้นจึงดำเนินการวิเคราะห์ นำเสนอข้อมูล และอภิปรายผล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นำกระบวนการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ในการศึกษากลุ่มวัฒนธรรมดนตรีกลุ่มอื่นๆ เพื่อทำให้เห็นถึงบริบท สถานภาพ และพลวัตที่เกี่ยวข้องกันระหว่างดนตรีผู้คน และบริบททางสังคม
2. นำเสนอข้อมูลเพื่อเป็นภาพสะท้อนวิถีชีวิตของผู้คนกลุ่มวัฒนธรรมย่อย (Subculture) ที่มีการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม อันจะนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจ เล็งเห็นถึงคุณค่า และนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัย

1. ประวัติและการพัฒนาการของวงดนตรีหลานตาเฮง

ประวัติและการพัฒนาการของวงดนตรีหลานตาเฮงสามารถแบ่งออกได้เป็นยุคต่าง ๆ ตามลักษณะของการประสมวงดนตรีและรูปแบบของการแสดง โดยเริ่มต้นจากยุคก่อตั้งที่วงดนตรีหลานตาเฮงได้ใช้ชื่อของวงในยุคก่อตั้งว่า “คณะลูกพ่อพระกาฬ” โดยได้มีการก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2532 ขณะนั้นเกิดขึ้นจากการรวมตัวของนักดนตรีที่มีใจรักในเสียงดนตรีและการแสดง ซึ่งหัวหน้าวงที่ทำหน้าที่ในการรวบรวมสมาชิกนักดนตรีและนักดนตรี ตลอดจนถ่ายทอดองค์ความรู้และอุดมการณ์ให้แก่สมาชิกของวงดนตรีหลานตาเฮงกระทั่งสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของวงดนตรีมาถึงปัจจุบันคือพ่อเล็ก (ไม่ทราบชื่อและนามสกุล) กระทั่งในปี พ.ศ. 2536 พ่อเล็กเสียชีวิตลงด้วยวัยชรา จึงได้มีการแต่งตั้งนายสายัณห์ พันธุ์อารี ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าวงดนตรีหลานตาเฮงมาถึงปัจจุบัน ด้วยการที่นายสายัณห์เป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านดนตรีและการแสดง ซึ่งเคยได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้เมื่อครั้งที่นายสายัณห์เป็นสมาชิกของวงดนตรีพิณประยุกต์ศิษย์ปู้ฤๅษีนารอด ดังนั้นจึงทำให้นายสายัณห์เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทั้งในด้านของการบรรเลงดนตรี การแสดงและการบริหารจัดการวงดนตรี

ในยุคที่วงดนตรีหลานตาเฮงเริ่มก่อตั้งขึ้นนั้น สมาชิกของวงดนตรีเป็นนักดนตรีและนักแสดงที่มาจากวงดนตรีอื่น ๆ ในพื้นที่เขตฝั่งธนบุรี ด้วยการชักชวนของนายสายัณห์ โดยจะมีการฝึกซ้อมดนตรีและการแสดงเป็นประจำทุกวันหยุดและช่วงก่อนที่จะมีการแสดงจริง กระทั่งวงดนตรีได้ถูกว่าจ้างให้ไปแสดงในงานต่างๆ เพิ่มขึ้นจึงทำให้สมาชิกของวงดนตรีหลานตาเฮงได้เพิ่มจำนวนขึ้น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทั้งในด้านของการบรรเลงดนตรี การถ่ายทอดความรู้ และเกิดรูปแบบของการแสดงที่มีความน่าสนใจและเกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์จากสมาชิกในวงดนตรีที่มีประสบการณ์ติดตัวมาจากคณะดนตรีต่าง ๆ กระทั่งในปี พ.ศ.2536 ด้วยการได้รับความนิยมนและมีชื่อเสียงของวงดนตรีหลานตาเฮงหรือในชื่อคณะลูกพ่อพระกาฬ ในขณะนั้น วงดนตรีหลานตาเฮงจึงได้มีการเปลี่ยนชื่อเป็นวงดนตรีหลานตาเฮง

และใช้ชื่อดังกล่าวนี้สืบเนื่องมาถึงปัจจุบัน ซึ่งวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งวงดนตรี หลานตาเฮงและมีรูปแบบการบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรมนั้น พบว่าวงดนตรี หลานตาเฮงมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งวงดนตรีเพื่อ 1) เป็นวงดนตรีที่ใช้ในการประกอบอาชีพทั้งที่เป็นอาชีพหลัก และอาชีพเสริมในยามว่างของนักดนตรีที่มีอาชีพอื่นเป็นหลักอยู่แล้ว และ 2) เป็นการรวมตัวของนักดนตรีที่มีชื่อเสียงและมีความสามารถจากวง/คณะดนตรีต่างๆ จึงทำให้เกิดการสร้างสรรคผลงานที่มีความน่าสนใจและเป็นการสร้างแรงจูงใจของผู้ว่าจ้าง โดยขณะนั้นชุดการแสดงของวงดนตรีหลานตาเฮงที่ถือว่าได้รับความนิยมและเป็นที่รู้จักอย่างมากคือ การแสดง กระจั่วแหงเสื่อ ซึ่งชุดการแสดงดังกล่าวมีเอกลักษณ์ที่สำคัญทั้งในส่วนของ ท่วงทำนองทางดนตรี ชุดเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย และความสามารถปฏิภาณไหวพริบของนักแสดง ซึ่งจากการจัดการแข่งขันกระจั่วแหงเสื่อที่จัดขึ้นในงานพระเจ้าตาก ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีนั้น การแสดงกระจั่วแหงเสื่อของวงดนตรีหลานตาเฮง หรือที่รู้จักกันในนามของกระจั่วแหงเสื่อคณะลูกพ่อพระกาฬจะได้รับรางวัลติดอันดับหนึ่งในสามอันดับแรกอยู่เสมอเป็นประจำทุกปี

ปี พ.ศ.2541 การแสดงกระจั่วแหงเสื่อเกิดภาวะซบเซาและไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควร ดังนั้นสมาชิกในวงดนตรีหลานตาเฮงจึงได้สร้างสรรค์ชุดการแสดงกลองยาวที่มีการสร้างสรรค์ทั้งในส่วนของท่วงทำนองทางดนตรี การพ้อนรำ และการแสดงผาดโผน เช่น การรำกลองยาวต่อตัว การคาบกลอง และการแสดงหวาดเสียวอื่นๆ เข้ามาประกอบรวมอยู่ในวงดนตรีหลานตาเฮง ซึ่งผลงานสร้างสรรค์ดังกล่าวได้กลายเป็นที่ต้องการของผู้ว่าจ้าง รวมถึงการนำเครื่องดนตรี ตะวันตก เช่น กลองทรีไอ้ กลองใหญ่ ฯลฯ เข้ามาประกอบ จึงทำให้เป็นการสร้างสีสันของวงดนตรีหลานตาเฮงในยุคกลองยาวศิษย์หลานตาเฮงได้เป็นอย่างดี กระจั่วแหงเสื่อให้เผยแพร่ในรายการบ้านเลขที่ 5 และได้รับการว่าจ้างให้แสดงในละครทางสถานีโทรทัศน์อยู่บ่อยครั้ง

ยุคพัฒนาประยุคต์หลานตาเฮงเกิดขึ้นหลังจากที่วงดนตรีหลานตาเฮงได้นำ พิณอีสานและทำนองทางดนตรีในแบบฉบับอีสานประยุคต์เข้ามาบรรเลงร่วมอยู่ใน

วงกลองยาว ซึ่งจุดประสงค์ของการปรับเปลี่ยนวงดนตรีกลองยาวมาสู่การเป็นวงพิณประยุกต์นั้น เนื่องจากผู้ว่าจ้างหรือคนในสังคมมีความต้องการความแปลกใหม่ ความสนุกสนานเร้าใจ เพราะหากเป็นวงกลองยาวหรือกระต๊วงเสื่อแบบดั้งเดิมนั้นไม่ได้รับความนิยม และจะทำให้ผู้ฟังและผู้ว่าจ้างเกิดความเบื่อหน่าย ทั้งนี้ นอกจากวงดนตรีหลานตาเฮงจะได้สร้างสรรค์ผลงานทางดนตรีทั้งในแบบฉบับดั้งเดิม และรูปแบบใหม่แล้วนั้น วงดนตรีหลานตาเฮงยังได้คิดค้นชุดการแสดงอื่น ๆ ที่ตอบสนองและดึงดูดความสนใจของผู้ว่าจ้างและเจ้าภาพในงาน อาทิ การแสดงหวาดเสียว ประกอบด้วยการลอดห่วงไฟ การใช้เข็มแทงปาก การใช้เทียนลนแขนขา ลำตัว การจับโซ่ร้อน การใช้ธูปจี้ตามตัว การต่อตัว และรำหรือนอนกลิ้งไปมาบนเศษแก้ว ฯลฯ ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของวงหลานตาเฮง

ปัจจุบันวงดนตรีหลานตาเฮงมีนายชัยมงคล พันธูอารีย์ ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าวงดนตรี โดยมีการรับจ้างแสดงในงานทั่วไปตามแต่เจ้าภาพจะว่าจ้าง เช่น งานบวช งานโกนผมมาก งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานไหว้ครู (งานเจ้า) งานประจำปี งานต่าง ๆ ตามเทศกาล และงานอื่น ๆ ที่เจ้าภาพหรือผู้ว่าจ้างต้องการให้ไปแสดง โดยมีสมาชิกของวงดนตรีหลานตาเฮงในปัจจุบันทั้งที่เป็นสมาชิกของวงดนตรีที่อยู่ประจำวงหรือเป็นผู้ประกอบอาชีพดนตรีเป็นหลักจำนวน 3 คน และสมาชิกคนอื่น ๆ ซึ่งมีทั้งเด็ก เยาวชน และผู้ประกอบอาชีพอื่น ๆ เป็นอาชีพประจำอยู่แล้ว และเป็นสมาชิกของวงดนตรีหลานตาเฮงเพื่อเป็นอาชีพเสริม สำหรับค่าใช้จ่ายในการรับงานแต่ละครั้ง ประมาณ 6,000 บาทขึ้นไปหรือขึ้นอยู่กับระยะเวลาและจำนวนของผู้แสดง นอกจากนั้นยังมีการให้บริการสังคมแบบไม่หารายได้อีกด้วย

จากที่ได้นำเสนอให้เห็นถึงประวัติความเป็นมาของวงดนตรีหลานตาเฮงในยุคสมัยต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาในเบื้องต้นแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าวงดนตรีหลานตาเฮงมีพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลง และการปรับตัวให้เข้ากับบริบททางสังคมมาโดยตลอด โดยจะเห็นได้จากการที่วงดนตรีหลานตาเฮงมีการนำความแปลกใหม่ของเครื่องดนตรี วงดนตรี บทเพลง และการแสดงต่าง ๆ เพื่อนำเสนอให้กับผู้ว่าจ้าง

และผู้ชมเกิดความประทับใจ อันจะนำไปสู่การประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงดูตนเอง และครอบครัว

2. บทบาทหน้าที่ของวงดนตรีหูลานตาเฮงที่มีต่อชุมชนและสังคม

แม้ภาพลักษณ์ของวงดนตรีหูลานตาเฮงจะเป็นการนำเสนอภาพลักษณ์ ในมิติของการเป็นวงดนตรีที่สร้างสุนทรีย์รสและความบันเทิงให้กับผู้คนหรือผู้ว่าจ้าง เป็นหลัก แต่จากการนำทฤษฎีเรื่องบทบาทหน้าที่มาใช้ในการวิเคราะห์รูปแบบ ทางวัฒนธรรมของวงดนตรีหูลานตาเฮงพบว่า วงดนตรีหูลานตาเฮงมีบทบาทหน้าที่ ต่อผู้คน ชุมชนและสังคมในมิติต่าง ๆ ได้แก่

2.1 บทบาทด้านความเชื่อและพิธีกรรม

แม้สังคมนวัตกรรมจะมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยด้วยความเจริญก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีดังพบเห็นในปัจจุบัน แต่ในอีกด้านหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คน โดยเฉพาะในวัฒนธรรมดนตรียังคงมีระบบของความเชื่อ และพิธีกรรมสอดแทรกอยู่อย่างขาดมิได้ วงดนตรีหูลานตาเฮงมีความเชื่อที่สะท้อน ผ่านพฤติกรรมและพิธีกรรม โดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ความเชื่อในตัว บุคคล และ 2) ความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยความเชื่อในตัวบุคคลนั้นสมาชิกทุกคน ของวงดนตรีหูลานตาเฮงจะให้ความเคารพนับถือต่ออดีตหัวหน้าวงดนตรี ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นพ่อหรือพ่อครู ที่ได้ให้การอบรมสั่งสอนสรรพวิชาทางดนตรี และการแสดงให้แก่สมาชิกของวงดนตรีเพื่อการประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเอง และครอบครัว ส่วนในด้านของความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น วงดนตรีหูลานตาเฮงได้มีการจัดพิธีไหว้ครูและครอบครูเป็นประจำทุกปี ทั้งนี้เนื่องด้วยนอกจากการแสดง ดนตรีแล้วนั้น วงดนตรีหูลานตาเฮงยังมีการแสดงประเภทอันตรายหาวดเสีย ซึ่งสมาชิกของวงดนตรีมีความเชื่อว่าการจัดพิธีไหว้ครู ครอบครู และการขอพร จากอดีตหัวหน้าวงดนตรีจะเป็นการทำให้การแสดงผ่านพ้นไปได้ด้วยดีและไม่มี อันตรายเกิดขึ้น ซึ่งบทบาทของความเชื่อและพิธีกรรมดังกล่าวถือเป็นบทบาทสำคัญ ในการสร้างความมั่นใจในการแสดงให้แก่สมาชิกของวงดนตรีหูลานตาเฮง และคนใน

ชุมชน ตลอดจนรวมถึงการสร้างเครือข่ายและสร้างความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งให้แก่ วงดนตรีหลานตาเฮงได้อีกทางหนึ่ง

2.2 บทบาทด้านการสื่อสารสังคม/ให้ข้อมูลข่าวสาร

วงดนตรีหลานตาเฮงมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ให้แก่ชุมชนและสังคมในวงกว้างด้วยเสียงดนตรี โดยรูปแบบของ วงดนตรีหลานตาเฮงในการนำเสนอจะเป็นการแสดงดนตรีในลักษณะของวงดนตรี ที่สามารถเคลื่อนที่ได้ หรือเป็นขบวนแห่ โดยในการสื่อสารข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ นั้น จะมีทั้งการสื่อสารในงานเทศกาลและกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา เช่น ในงานสงกรานต์ ทอดผ้าป่า กฐิน แห่นาค และงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับภารกิจ จากหน่วยงานและองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน นอกจากนี้วงดนตรีหลานตาเฮงยังได้ ใช้คุณสมบัติของเสียงดนตรีในการเรียกร้องความสนใจหรือจูงใจคนในชุมชนเพื่อให้เกิดความสนใจในข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ตามที่สมาชิกของวงดนตรีจะเห็นว่าข่าวสาร นั้นเป็นประโยชน์ต่อคนในชุมชน เช่น การฉีดวัคซีนป้องกันโรค การให้ความร่วมมือ ในการเลือกตั้ง การรณรงค์เชิญชวน และข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ภาครัฐขอ ความร่วมมือและได้มีความเห็นชอบร่วมกันของสมาชิกในวงดนตรีหลานตาเฮง

2.3 บทบาทด้านการสร้างความบันเทิง

วงดนตรีหลานตาเฮงมีบทบาทโดยตรงในการสร้างความบันเทิง ให้แก่ผู้คน ชุมชน และสังคม ด้วยคุณสมบัติทางดนตรีที่ถือเป็นอำนาจละมุน (Soft power) ในการโน้มน้าวและจูงใจผู้คนให้เกิดอารมณ์คล้อยตามเสียงดนตรี ที่มีแตกต่างกันออกไป วงดนตรีหลานตาเฮงได้สร้างความบันเทิงผ่านเสียงดนตรีโดย การปรับประยุกต์เสียงดนตรีให้เกิดความสอดคล้องกับความต้องการของผู้ว่าจ้าง และบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป มีการนำเครื่องดนตรี ท่วงทำนองของบทเพลง รูปแบบของการแสดงที่มีความแตกต่างหลากหลาย เพื่อสร้างความน่าสนใจ อาทิ การนำพิณ กลองยาว อิเล็กโทรน กลองชุด ฯลฯ เข้ามาผสมในวงดนตรี ผวนวกกับการนำจังหวะที่มีความสนุกสนาน เช่น จังหวะสามช่า จังหวะม้าย่อง จังหวะลำซิ่ง

หรือการนำบทเพลงที่ได้รับความนิยมในขณะนั้นมานำเสนอ ตลอดจนการนำชุดการแสดงที่หวาดเสียวมาสร้างความดึงดูดใจของผู้ชม

2.4 บทบาทด้านการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางภูมิปัญญา

แม้วงดนตรีหลานตาเฮงจะมีการปรับเปลี่ยนและประยุกต์ทั้งรูปแบบการแสดง เครื่องดนตรี ท่วงทำนองของบทเพลงและองค์ประกอบอื่น ๆ อันประกอบเป็นวงดนตรีหลานตาเฮง เพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย และเป็นการตอบสนองความต้องการของผู้ว่าจ้างและสังคม แต่ในด้านหนึ่งวงดนตรีหลานตาเฮงได้มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ในแบบฉบับดั้งเดิมควบคู่กันไป โดยในปัจจุบันวงดนตรีหลานตาเฮงยังคงมีการแสดง กระทั่งวงเสื่อซึ่งถือเป็นศิลปะการแสดงที่เป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่เขตธนบุรีที่ได้รับอิทธิพลของรูปแบบการแสดงมาจากภาคใต้เมื่อครั้งอดีต มีการแสดงกลองยาว และการสืบทอดองค์ความรู้ทั้งในด้านท่วงทำนองของบทเพลงและองค์ความรู้ด้านการแสดงต่าง ๆ ด้วย

2.5 บทบาทด้านการสืบทอดองค์ความรู้

วงดนตรีหลานตาเฮงมีรูปแบบของการสืบทอดองค์ความรู้ทั้งในส่วนที่เป็นองค์ความรู้เดิมซึ่งได้รับการถ่ายทอดภายในวงดนตรีและทำการถ่ายทอดองค์ความรู้จากสมาชิกรุ่นต่อรุ่นด้วยการฝึกปฏิบัติด้วยตนเองและการฝึกซ้อมของสมาชิกในวงดนตรี ตลอดจนรวมถึงการสืบทอดและเรียนรู้องค์ความรู้ใหม่ในการนำมาซึ่งรูปแบบของท่วงทำนองทางดนตรีและการแสดงที่มีความน่าสนใจ ทั้งนี้ ในการสืบทอดองค์ความรู้ทั้งดั้งเดิมและเกิดขึ้นใหม่นั้น วงดนตรีหลานตาเฮงจะถ่ายทอดองค์ความรู้กันในระยะเวลาอันสั้น ทั้งนี้เนื่องด้วยคุณสมบัติเฉพาะของการเป็นนักดนตรีที่มีทักษะและความชำนาญพื้นฐานทางด้านดนตรี จึงทำให้สมาชิกของวงดนตรีเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านการฝึกปฏิบัติและฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ อาทิ การฟังบทเพลง การสาธิตโดยผู้ที่มีความรู้ และการลงมือปฏิบัติจริงโดยประสบการณ์ตรง ซึ่งกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้เหล่านี้ล้วนทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบฝังลึกให้แก่สมาชิกของวงดนตรีหลานตาเฮงทุกคน

2.6 บทบาทด้านการเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม

นอกจากวงดนตรีหูลานตาเองจะทำหน้าที่ในการสร้างความบันเทิงแล้วนั้น เนื่องจากตำแหน่งที่ตั้งของวงดนตรีหูลานตาเองตั้งอยู่ในชุมชน ดังนั้น วงดนตรีหูลานตาเองจะได้รับความสนใจจากคนในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มของเด็กและเยาวชนในชุมชนในการเข้ามาทำกิจกรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านดนตรี ซึ่งถือว่าวงดนตรีหูลานตาเองเป็นพื้นที่ในการทำกิจกรรมและสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีให้กับเด็กและเยาวชน นอกจากนั้นแล้ว สมาชิกของวงดนตรีหูลานตาเองส่วนใหญ่ก็คือเด็กและเยาวชนที่ให้ความสนใจมารับการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านดนตรี ซึ่งสามารถนำไปสู่การสร้างรายได้ และการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

อภิปรายผล

วงดนตรีหูลานตาเองแม้จะมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสร้างความบันเทิงให้แก่ผู้คนในชุมชนและสังคม โดยเฉพาะผู้ว่าจ้างให้วงดนตรีหูลานตาเองไปจัดแสดงในโอกาสต่าง ๆ ตามที่ต้องการ แต่ในอีกด้านหนึ่งบทบาทหน้าที่ของวงดนตรีหูลานตาเอง วงดนตรีเล็ก ๆ ที่เกิดจากความรักในเสียงดนตรีของคนกลุ่มเล็ก ๆ ได้มีบทบาทและหน้าที่อันยิ่งใหญ่ ในการสะท้อนให้เห็นพลวัตของคนและวัฒนธรรมดนตรีที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วไปในชุมชนและสังคม ซึ่งล้วนมีบทบาทและหน้าที่สำคัญในมิติอื่นนอกจากการสร้างความบันเทิง ตามความรู้สึกนึกคิดของผู้คนโดยทั่วไป ทั้งบทบาทของการเป็นภาพสะท้อนระบบความเชื่อและความศรัทธาที่มีต่อบุคคลที่เคารพและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือ ซึ่งภาพสะท้อนดังกล่าวสะท้อนให้เห็นขนบทางวัฒนธรรมของผู้คนในสังคมวงกว้างนอกจากผู้คนกลุ่มเล็ก ๆ ผู้เป็นสมาชิกของวงดนตรีหูลานตาเอง ที่ถึงแม้สภาวะทางสังคมและเทคโนโลยีจะมีความเจริญก้าวหน้าไปเพียงใดก็ตาม แต่ในอีกด้านหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมวัฒนธรรมไทย ยังคงมีความเชื่อถือและศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อันเป็นที่ยึดเหนี่ยวและมีบทบาทสำคัญต่อสภาวะความมั่นคงทางจิตใจของผู้คนควบคู่กันไป

บทบาทในด้านการสื่อสารและการให้ข้อมูลข่าวสารของวงดนตรีหูลานตาเอง ถือเป็น ภาพสะท้อนที่สำคัญของบทบาทของเสียงและดนตรีในการถูกใช้เป็น “สื่อ” เพื่อส่ง “สาร” ให้กับผู้ฟัง ตามความต้องการของผู้ส่งสารที่จะต้องการที่จะสื่อสารเนื้อหา สารต่าง ๆ โดยคุณสมบัติพิเศษบางประการของเสียงดนตรีนั้น ถือเป็นสัญลักษณ์ ทางวัฒนธรรมที่มีอำนาจ (Power) ในการกระตุ้นหรือสร้างความสนใจให้กับผู้ฟัง หรือเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ฟังเข้าถึงสารที่ต้องการจะสื่อได้อย่างง่ายดาย ดังเช่น การประชาสัมพันธ์ โฆษณา ละคร หรือการถ่ายทอดข่าวสารต่าง ๆ ที่มีการนำ ดนตรีเข้ามาใช้เป็นกลไกหรือเครื่องมือในการครอบงำหรือจูงใจผู้คนในสังคม หรือ อาจจะกล่าวได้ว่าดนตรีถูกนำมาใช้เป็นเครื่องดนตรีทางการเมืองมาโดยตลอด บทบาทในการสร้างความบันเทิงของวงดนตรีหูลานตาเอง ถือเป็นบทบาทและหน้าที่ ที่ผู้คนในสังคมต่างมอบให้กับวัฒนธรรมดนตรีแบบผูกขาด ซึ่งถือแม้วัฒนธรรมดนตรี จะมีบทบาทสำคัญในด้านอื่น ๆ ด้วยก็ตาม แต่ในบทบาทด้านการสร้างความบันเทิง นั้น วัฒนธรรมดนตรีจะเป็นสิ่งที่อยู่ในมโนทัศน์ของผู้คน ซึ่งประเด็นดังกล่าว สอดคล้องอย่างยิ่งกับคำอธิบายของนักวิชาการจำนวนมากที่ต่างนำเสนอข้อมูลให้ เห็นว่า วัฒนธรรมดนตรีหรือกิจกรรมทางด้านสุนทรียะที่เกิดขึ้นจากมนุษย์ ในวัฒนธรรมต่าง ๆ นั้น ล้วนมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการสร้างความสมดุลระหว่าง การทำงานกับการใช้เวลาว่างสำหรับการพักผ่อน ซึ่งเป็นการถ่ายเทอารมณ์ความรู้สึก จากความเครียดไปสู่อารมณ์สุนทรียะ หรือเป็นการลดความก้าวร้าวและความขัดแย้ง ของมนุษย์ด้วยการระบายออกของความเครียดและความกดดัน (ยศ สันตสมบัติ, 2544: 246) บทบาทด้านการอนุรักษ์และการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งถึงแม้ในด้านหนึ่งวงดนตรีหูลานตาเองตลอดจนวงดนตรีหรือศิลปะการแสดงของ ผู้คนกลุ่มต่างๆ ได้ถูกนำมาใช้ในการประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงชีพของศิลปินและ นักดนตรีก็ตาม แต่สิ่งที่ดำเนินอยู่อย่างคู่ขนานคือกลุ่มศิลปินและนักดนตรีผู้หาเลี้ยง ชีพเหล่านี้ต่างกำลังทำหน้าที่ของการเป็นผู้อนุรักษ์ สืบทอด และเผยแพร่องค์ความรู้ ด้านวัฒนธรรมดนตรีและการแสดง อันเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของชาติ ทั้งใน รูปแบบของศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมและการบูรณาการองค์ความรู้และเทคโนโลยี

ตลอดจนการสร้างสรรคัณฑ์วัฒนธรรมทางสุนทรียะในรูปแบบใหม่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งถือว่ากลุ่มวัฒนธรรมย่อยหรือวงดนตรีต่าง ๆ เหล่านี้ ต่างทำหน้าที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าองค์กรหรือสถาบันหลักของภาครัฐที่ได้ทำหน้าที่ในลักษณะเช่นเดียวกัน ซึ่งหากพิจารณาถึงพลังที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนพลวัตของสังคมที่เกิดจากพลังภายในชุมชน การขับเคลื่อนหรือการสนับสนุนกลุ่มวัฒนธรรมย่อยต่าง ๆ เหล่านี้ถือเป็นกระบวนการที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้เช่นเดียวกัน บทบาทของวงดนตรีหลานตาเฮงด้านการสืบทอดและการเป็นแหล่งเรียนรู้องค์ความรู้ด้านดนตรีของชุมชนนั้น ถือเป็นสิ่งที่สะท้อนได้เป็นอย่างดีถึงกระบวนการเรียนรู้ที่มีได้จำกัดอยู่แต่เพียงในสถาบันการศึกษา ซึ่งวัฒนธรรมของการถ่ายทอดหรือสืบสานองค์ความรู้โดยเฉพาะในวัฒนธรรมด้านศิลปะ ไม่ว่าจะเป็นในด้านการร้องรำทำเพลงนั้น ต่างเกิดขึ้นจากสถาบันหรือสำนักที่อยู่ใกล้ตัวในชุมชน ก่อนที่องค์ความรู้เหล่านั้นจะถูกก่อร่างขึ้นใหม่ในรูปแบบของสถานศึกษา ซึ่งการสืบทอดองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้เกิดขึ้นจากความรักที่จะเรียนรู้ของคนในชุมชน ผ่านกระบวนการและขั้นตอนของการฝากตัวเข้าไปเป็นศิษย์ ผ่านขั้นตอนของการพินิจพิจารณาโดยหัวหน้ากลุ่ม กระทั่งทำให้ผู้เข้ารับการสืบทอดองค์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนนั้นเกิดการเปลี่ยนผ่านสถานะไปสู่การเป็นคนใน หรือเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือของวงดนตรี อย่างที่ปรากฏอยู่ในวงดนตรีหลานตาเฮง

จะสังเกตได้ว่าดนตรีนั้นในด้านหนึ่งถือเป็นสิ่งที่มีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญต่อผู้คน ชุมชน และสังคมอย่างที่ไม่สามารถแยกขาดออกจากกันได้ ทั้งนี้ เนื่องจากดนตรีคือรูปแบบหนึ่งของวัฒนธรรมหรือเป็นพฤติกรรมทางสุนทรียะที่มนุษย์ได้ผลิตหรือสร้างสรรค์ขึ้น และในขณะเดียวกันวัฒนธรรมดนตรีโดยเฉพาะการนำเสนอข้อมูลของวงดนตรีหลานตาเฮงในครั้งนี้ ก็ถือเป็นภาพสะท้อนที่สำคัญของบทบาทและหน้าที่ของผู้คน ชุมชน และสังคม ที่มีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการส่งผลให้วัฒนธรรมดนตรีทั้งวัฒนธรรมดนตรีของวงดนตรีหลานตาเฮงและวัฒนธรรมดนตรีอื่น ๆ ต่างมีกระบวนการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมและรสนิยมของผู้คนที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น จากการศึกษาบทบาทหน้าที่ของ

วงดนตรีหลานตาเฮงที่มีต่อผู้คน ชุมชน และสังคมในครั้งนี ถือเป็นภาพสะท้อน หรือเป็นเครื่องยืนยันได้เป็นอย่างดี ถึงบทบาทของวัฒนธรรมดนตรีที่มีได้เป็นเพียงแค่ วัฒนธรรมที่ถูกผูกติดอยู่กับชุดของคำอธิบายที่ว่าด้วยการสร้างความบันเทิงให้กับ มนุษย์และสังคมแต่เพียงเท่านั้น แต่วัฒนธรรมดนตรีถือเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ขึ้นสำคัญในการถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ภาพสะท้อน ของสังคม หรือวัตถุที่ถูกนำไปใช้ในการศึกษา วิเคราะห์และตีความ อันจะนำไปสู่ การสร้างความรู้ ความเข้าใจ และเล็งเห็นถึงคุณค่าของดนตรี ผู้คน สังคมและวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการสำรวจ รวบรวม และสังเคราะห์ข้อมูลจากวงดนตรีในพื้นที่ ต่างๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาในมิติต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม
2. ควรนำกระบวนการวิจัยเชิงพัฒนา (Action research) ไปใช้ในการวิจัย กับวงดนตรีหรือกลุ่มวัฒนธรรมย่อยที่มีพลวัตต่อชุมชน โดยการสอดแทรกเนื้อหา สารหรือการสื่อสารข้อมูลในการพัฒนาชุมชนจากฐานราก หรือเป็นการพัฒนา ชุมชนจากคนในชุมชน

บรรณานุกรม

- กวินทรา พงษ์มาลี. นักดนตรีประจำวงดนตรีหลานตาเฮง. (1 ธันวาคม 2562). สัมภาษณ์.
 กัมปนาท พันธุ์อารี. นักดนตรีประจำวงดนตรีหลานตาเฮง. (27 กันยายน 2562). สัมภาษณ์.
 ณรงค์ เส็งประชา. (2538). **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้ง.
 นียพรธณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ. (2540). **มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม**.
 กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
 วิศรุต ศรีบัว. รองหัวหน้าวงดนตรีหลานตาเฮง. (6 ตุลาคม 2562). สัมภาษณ์.
 ยศ สันตสมบัติ. (2544). **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
 สายัณห์ พันธุ์อารี. หัวหน้าวงดนตรีหลานตาเฮง. (8 มกราคม 2563). สัมภาษณ์.